

Ko je prišel dan ženitve, gré ženin z ojcini *) v nevestino hiso. Nevesta ga čaka s svatovci. Opomniti moram, da vsaka nevesta strašno solze preliwa, ker je tudi tukaj véra razstrošena, da objokana nevesta bo srečna, vesela pa nesrečna. Ko so gospod farman (fajmošter) poročili, se vernejo domú in kmali se začnejo gostiti.

Po dokončanem obedu, kateri terpi večkrat do tamne noči, se zasučejo in potem gredó narazen. Staršina uganja prav smešne stvari, posebno pa godci morajo celo društvo razveseljovati.

Zadnje pustne dni pa velike norčije uganjajo. Pojedine so sopet velike in vina navadno sila dosti steče. Med drugimi rečmi napravijo pustni terek popoldne velikega slamnatega moža, nosijo ga z vriskom in petjem po vaséh, potem ga pa zakopljejo.

Prišla je pepelnična sreda. Cele dneve se sopet trudijo, opravljajo poljske dela in zahajajo v gojzd po derva. Zvečer se posedejo za ognjem ter se pogovarjajo o mnogih stvaréh, dokler se jim skuha polenta — njih navadna večerja. Ker sem že gojzd omenil, pristavim še tole: Ako hočeš iz Bistrice v gojzd iti, moraš dobre dvé uri hoditi, dokler tje prispeš. Najpred je pot sterma, potem gré pa pol ure po gornji ravnini, katero „ravnice“ imenujejo; vsa je zelena, in tukaj imajo bistriške krave in ovcé posebno dobro pašo. Razprostira se tukaj tudi nekoliko njiv, ki se imenujejo „černe njive“. Na ti ravnini je visoka skala, ki je na verhu v podobi križa razklana. Kmetje pravijo, da je mati božja pri silni vročini na hrib sv. Ahca popotovaje tú počivala. In to skalo je s križem zaznamovala. —

Na koncu ravnice je hrib sv. Ahca. Žalostno se dvigujejo na njem stare razvaline temu svetniku posvečene cerkve. Sam sem skusil, kako žalostni občutki se človeka lotijo na tem kraji. Kjer je nekdanj lep cerkev stala, žaluje zdaj kup kamenja. — Pred sto leti so ljudje iz vseh krajev sém vrelí in ker je cerkevca premajhina bila za toliko množico pobožnih, se jim je božja beseda razlagala pod milim nebom na visoki skali, ki mi jo je star mož pokazal. Pristavil mi je še: „Tukaj vrag dnarje na široki plahti suši; čern maček pri njih čuje. Ako bi serčen človek prišel in molek (paternošter) na-nj vergel, bi maček pobegnil in dnarje človeku pustil.“ —

Čul sem večkrat praviti, da se po téh gorah znamenje starega zida nahaja. V lanských šolskih praznikah sem jez to dalje preiskoval in res zapazil, da je nekdanj tu kak zid biti moral. Od kedaj, kdo ga je napravil in zakaj, ne morem zvediti. Nahajajo se tukaj stari dnarji. Pred nekoliko leti so Ternovci orali na ravninah, kar zadenejo na nekaj terdega; berzo odkoplejo zemljo, in kako se začudijo, ko vidijo velik kotel. Mislili so, da so zaklad izkopali, ali zelo so se zmotili. Kotel je bil poln starega orožja, bile ste v njem dvé sulici, nekaj nožev in kosci ščita in čelade. Prodali so to mojemu staremu očetu za malo krajcarjev. Dve rjavi in snedeni sulici imam jez še zdaj **) drugo pa se je zgubilo. — Od kod to orožje v naših hribih? Po moji misli je to iz srednjega veka, ko so še gnjezda vitezov na vsaki pečini kvišku se dvigale. Ali pa od takrat, ko so Turčini padali na naše mirne dolinice. (Dal. sl.)

Jezikoslovne drobtinice.

Pristavek k mojemu poslednjemu sestavku.

Prislovica nemška pravi, da najbolje misli pridejo nazadnje. Taka se je tudi meni godila. Že sem bil odposlal svoj sestavek, ko pri premišljevanji o koreniki čar — kar še na marsikaj pridem. Ta korenika, ktera v sanskritu pomenjuje, scindere, rumpere, frangere, spalten, zuspitzen, je rodila veliko versto (Gruppe) arheološko važnih besed.

*) Tako se imenujejo tukaj možke priče (Brautführer). Pis.

**) Ali bi ju ne hotli darovati ljubljanskemu muzeju? Vred.

Iz čar — kar je: čara, Linie, po pravem scissum, incisum, in ker so pri bajaranji (copranji) čerte delali, tako tudi čar, Zauber, čarodej, Zauberer, po besedi: Linien-, Ritzen-, Striche-Macher. (glej Hanus v „Archiv für österr. Geschichtsquellen“ 18. Band str. 49.) Iz te korenike je tudi čart, čert, čort, dalje: čern, čart, čert, čort, pomenjuje toraj izvorno: incidens, der Einschnitt-macher = Zauberer, in čern pomenjuje: das eingritzte, eingeschnittene, zato černoknižnik Zauberer, kateri iz čar — čert razume prerokovati.

Že Schleicher („Formenlehre“ str. 59.) je krojiti (za karajeti) schneiden, kraj, margo, h koreniki čar — kar postavil, in karj, metateški: kraj, toraj pomenjuje izvorno: das Zugespitzte, primeri: kon, kon-ec, das zugespitzte Ende eines Dinges, slovaški: končity, spitzig, končjar, scharfe Spitze, in konec Rand, Ende, Gränze.

Da bi ime Kranjc, Kranjsko iz karj — kraj, margo, Ende, Gränze, bilo postalo, bi s suffixom ec, skterim poznamljamo osebe (primeri: Korošec, Stajerec, Slavonec), dobili: Krajec, Kraje; tako tudi govorimo kadar krajnik hleba imenujemo. Južni Slovani bi Kranjca toraj imenovali Krajac ali po krajini — Krajinec, tudi štirski Ščavničari bi rekli Krajinec, ker govorijo: Slavinec, Goreneec, Dolanec itd., ne pa Kranjac, Kranjec.

Glasnik n v imenu: Kranjc, Kranjsko je toraj korenichen (wurzelhaft) in Kranjc je le po metatezi iz Karnec postati zamoglo. Ako pa je iz Karnec postalo, tedaj ni téma tega imena karj — kraj, ampak karn — za izvorno karnas ali karnus, kakor: syn za izvorno: sunus, in karnus (primeri ime koroškega mestica Kernus, kjer še je stara polna oblika se ohranila), karn, metateški: kranus, kran ne pomenjuje: margo, Rand, Gränze, ampak Felsen, toraj Karnec, Kranec, Kranec = Felsenbewohner, Karnsko, Kransko = Felsenland. —

V tem članku se tudi naj popravijo nekteri tiskarni pogrěški in kakor: *ὁ ἐν τῆς γαλῆς ἀρχοῦγενος*, kar se glasiti ima: *ὁ ἐκ τῆς γαλῆς χοροῦμενος* v listu 58. „Novic“, dalje v listu 59. stran 235. v slednji versti more karan, namesto kaceran, in na ravno tisti strani: galski: coirneil, regio, namesto wirneil, regio. Tudi se moje potemeljenje: „ker kari horizont obmejašujejo, ter iz kar tudi karj metateški kraj“ ima zbrisati, in z gori navedenim temeljem nadomestiti.

Dav. Terstenjak.

Iz Amerike.

Pismo Janeza Pogačnik-a, Podbrežana, iz Amerike na svoje stariše v Podbrezjah na Gorenskem.

Ljubeznjivi starši! Vaše pismo sem prejel v nedeljo po sv. Jožefu. Veseli me, da ste še vsi zdravi; samo to mi ni všeč, da mi tako malo novic pišete. Kadar mi bote še pisali, pišite mi tudi, kako se kaj v Podbrezjah godí, kako se že kaj fantje in dekleta komandirajo, kako je bila kaj letina, kakošna je bila zima pri vas? itd.

Tukaj v Ameriki je bila letošnja zima kaj huda; je bilo 4 čevlje debelega snega, in tako strašno je bilo mraz, da je prav veliko goveje živine zmerznilo. Jaz sem v jeseni kupil par volov za 110 dolarjev, in sem jih vendar srečno čez zimo ohranil. Zima je tukaj celih 6 mescov, da se ne more nič na polji delati. Plenja pa tukaj vsako žito veliko bolje kakor na Krajnskem. En mernik pšenice, če je kolikaj dobra letina, dá okoli 20 mernikov; en mernik ajde dá 60 do 80 mernikov. Gnojiti nam nič ni treba. Treba je le zorati in vsejati, in družega nič. Tudi ni treba ne pleti ne žeti. Ženske nimajo tukaj kaj delati na polji. Za žetev imamo take kosé, ktere žito prav lepo pokladajo; le kar v snope se poveže. Za mlatev imamo tako mašino, ki nam vse dobro in prav hitro omlati. Na eni strani se notri devlje, na drugi letí prazna slama, in na tretji strani pa čisto

žito iz nje. Ta mašina ni zelo težka. Dva konja jo lahko prepeljujeta. Omlati pa po 200 mernikov na dan.

Jaz imam zdaj svoje zemlje okoli 20 oralov. Povém vam pa, da sem še le se učil živeti ko sem sèm prišel. Dinarjev nisem imel nič, jezika nisem nič razumel; lahko veste, kako je to težko. Pri gospodu Pirc-u sem bil, ko sem sèm prišel, 8 mescov; pa sem previdil, da na to vižo ne bom prišel naprej. Gospod nimajo nič dinarjev, zatoraj sem začel se sam oskerbovati, sem šel delat in služiti, in Bog mi je dal srečo, da sem še dosti dobro prišel naprej. Tukaj v naši soseski so sami Nemci, pa so tudi vsi reveži, ker je še le tri leta, kar so začeli v ta kraj zahajati. Ti ne dajo nič zaslužiti. Tisti, ki dajo kaj zaslužiti, so večidel Angleži. Meni zdaj prav dobro hodi, da sem se enmalo angležkega jezika naučil. Tu, kjer smo mi, so večidel samo beli ljudje; divjaki pridejo le včasih sèm na lov. Ti divjaki so ravno taki, kakor pri vas cigani; le enmalo bolj črni so še. — Za svojo zemljo lahko dobim zdaj 2000 dolarjev, ker je ravno v takim kraju, da bo šla železnica memo. Lahko bi jo prodal, toda zdaj še nočem, zato ker bo vedno dražja. Za tisto zemljo, katero sem vlni prisluzil, že letos lahko dobim 300 dolarjev. Tukaj nimamo nič papirnatega dnarja; imamo samo zlato in srebro. En ameriški dolar stori avstrijskega dnarja 2 fl. 6 kr.

Hvala Bogu! meni gré zdaj kaj po sreči, in prav vseč mi je tukaj; toda umreti pa vendar ne mislim v Ameriki. Mislim še kakih 9 let tukaj ostati, potlej pa bom vse prodal, in bom prišel zopet nazaj. Poslal bi vam kaj dnarja, če bi bilo treba, pa ni varno ga pošiljati tako daleč.

To zimo sem na svoji zemlji delal, da sem zagrabil 30 oralov; spomladi bom vsejal, in potlej čez leto bom šel drugam delat. Hišo imam že tudi narejeno, pa dozdaj še nisem stanoval v nji.

Tistemu pa, ki je prašal in bi rad sèm v Ameriko prišel, tako povejte, da naj dela, in naj nikar zmeraj ne leži, bo pa dosti jesti imel. — Tudi jaz nisem dnarjev iz nič dobil, sem mogel tudi veliko terpeti za-nje. Toliko rečem, da vsi Podbrežani niso in ne bodo toliko skusili, kakor sem jaz v tem kratkem času v Ameriki skusil.

Obleko imamo tukaj vsa gosposko. Nosimo se, kakor tam pri vas po mestih gospoda, možki in ženske. Jemo tukaj trikrat na dan: zjutraj, opoldan in zvečer, pa nikoli drugega, kakor meso in pa bel kruh; črnega kruha še nisem vidil kar sem prišel v Ameriko. Za pijačo imamo kavo (kofè) in čaj (tè).

To pismo sem pisal ravno na velikonoč; bilo je gerdo vreme, veter je vlek in pa sneg je šel. Zemlja je še vsa zmerzla. Vse tekoče vode so zmerzljene, le studenci ne. — Ljuba moja, oče in mati, prosim vas, molite za me, da bi bil srečen; tudi jaz vas ne bom nikoli pozabil. Prosim vas, pišite mi kmalo nazaj, — pa veliko, pa kakošne novice, — koliko se jih je poženo itd.

Zdaj pa v imenu Boga prav lepo pozdravljam vas, očeta in mater in vse znance in prijatelje, in ostanem do smerti

Vaš hvaležni sin
Janez.

V Ameriki pri sv. Jožefu 12. aprila 1857.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Pazina v Istri 28. julija. — F. C. — Suša je največa nadioga Istre. Ni ga skoraj leta, da bi ne tožil zoper njo kmetovavec, ko se cele mesce brez prenehleja bliska nad njegovo glavo kakor ribje oko plavo obnebe, in beli skalnate griče žareče solnce, da šumi trava pod nogo in odpada drevesom rumenkljato listje. Letos smo sicer spomladi imeli za potrebo dežja in prav zadovoljni moramo biti s prvimi pridelki, al sadaj je huda suša že mnogo škodovala in žuga tudi že koruzi in terti. Če skoraj mili dež ne pomoči razpokane zemlje, bo malo polente, in le ta Istrijana lakote varuje. Bolezen na terti se tudi že kaže, vendar je bolj zdrava od poprejšnih let, in ako Bog dá, imeli bomo

za potrebo vina. — Za pridelovanje svile je Istra prav ugodna dežela; pridelala je tudi že precej, posebno v nekterih krajih, kjer so namreč ljudoljubni, za povzdigo blagostanja vneti možje z besedo in djanjem ljudstvo za rejo svilnih červičev spodbodli. Taki možje so brez dvombe največi dobrotniki dežele, in le po njih — da bi se njih število vedno množilo! — se zamore Istri lepša prihodnost pribogevati. Res je, da vsak začetek je težak, da večkrat nevedni ljudje največjega dobrotnika celo zasmehujejo, ali nazadnje so mu vendar le hvaležni. — Ko je, ne le za pogojzdovanje Krasa, mnogozasluženi gospod fajmošter Urban Golmayr v Roču, v letu 1848 učil, kako se murve in druge drevesa sejejo in cepijo, posmehovali so se mu ubogi na duhu. Ali glejte, ko so privreli letos nanagloma Lah in pokupili po celi Istri sirove svile, kolikor so mogli, dobila je že občina v Roču, ki šteje 1400 duš za 1300 liber svile čez 2600 goldinarjev. Sedaj, ko so napolnili s srebrom in zlatom mošnice, in odre po kletih z žlahnim sadjem, in se jim prihodnje leto še večji dobički obetajo, so se jim odperle oči in govoré: „Prav so imeli naš fajmošter, ki so vedno govorili, da imamo v lastnih rokah bogastvo in revšino. Prerok nam so bili.“ Tudi gospod Miha Zupančič, kaplan in učitelj v Novakah, je učence prav marljivo v sadjo- in sviloreji podučeval, in dolžni smo mu zavolj tega očitno pohvalo dati. — Pisma pričajo, da se istrijska svila bolj obrajta kakor laška in francozka, in da se je istrijsko seme v Milanu bolje obneslo kakor kitajsko, toraj se ne čudimo, da je nek Lah v Buzetu 8000 vreč murvinega perja za prihodnjo spomlad zaaral, in misli ondi svilo pridelovati. Zato pa tudi ljudje ceno murv bolj obrajtajo in jih kakor drage zaklade varujejo. Vsak dela naklepe, kako bo mesca marca kopal in sadil.

Občina v Žminu je pred mnogimi sestrami hvale vredna, ker je iz proste volje napravila velik vert, v katerem se ima mladost v sadjoreji podučevati. Da bi tudi druge soseske tak izgled posnemale, kako veselo bi napredovala sadjoreja pri nas, ki stoji še na tako nizki stopnji, in kolike dobičke bi prinašala revni deželi! Pa, žalibog, premalo imamo takih sosesk, takih mož, ki bi poslušali poduke in posnemali starega očeta sadjoreje naše, velikega dobrotnika Istre, stotnika Lichtenfelda, ki ni iskal ne dobička, ne hvale, ne časti, ampak vse dela njegove izvirajo iz čistega ljudoljublja. — Iz Pazina Vam nimam, izjemši obilnega truda in mnogih zaslug tukajšnjih gg. frančiškanov za izrejo in omiko mladosti, drugih veselih novic naznaniti. Ko sem govoril za stran naprave kmetijske družbe v Pazinu, nisem drugega rekel, kakor da to reč gosposke pretehtujejo. Ali se bo na noge spravila ali ne, je zelo dvomljivo. In ko bi se to tudi zgodilo, resnica je, da bi se za povzdigo gospodarstva ne moglo od nje veliko pričakovati, ker nimamo mož za to. Smo še sploh, posebno tako imenovani omikani, dalječ za Vami, Krajnci! Z Bogom!

Iz Ternova na Notr. A. L. — 27. jul. 23. dan t. m. ob štirih popoldan je burja pripodila od Pivke doli sivočerne oblake, in kmalo se vsuje kakor srednje jajca debela roglata toča. Potolkla je popoluoma Kaseze in Zarčica; deloma pa tudi veliko in malo Bukovco, Dolejni Zemon, Harije, Dobropolje in Zarečje. Grozno je bilo slišati v oblaku bobneti, in viditi prestrašene ljudi, ker so ravno žeti začeli, domú iz polja bežati; neki 40leten možak, ki je oplašeno živino med strašno nevihto v hlev uganjal, je kar mertev na tla padel. Več ubitih tičev so semtertje našli. Najstareji ljudje take toče ne pomnijo; sploh je toča tukaj kaj nenavadnega. Dasiravno je bila huda suša, je bilo polje letos jako lepo.

Bistriški okraj je, kakor je sploh znano, najsiromaški v kranjski deželi, toraj si lahko vsak misli, kako težko bodo nekteri siromaki leto preživeli, ki pešice žita pridelali ne bodo. Pred 2 letoma je tukaj kolera strašno morila, letos pa siromakom, zraven toče, tudi oginj beraško palico v roke ponuja, ker so tudi 3 vasi Ternovske fare, namreč: Topo-